

Horváthné Kökény Annamária – Bálint Ádám – Kulcsár Petra – Oravecz Gabriella

Lakossági megtakarítások ösztönzése

Horváthné Kökény, Annamária – Bálint, Ádám – Kulcsár, Petra – Oravecz, Gabriella: The Encouragement of Household Savings

Savings are important not only for the individual, but also for the macro economy because the macro economy can only finance expansion investments from savings. Savings constitute an important element in the development of lending activity. However there is a connection between the development of income and savings. Our research team examined the importance and the role of savings and self-care for households considering the current difficult economic and financial situation. Currently a primary research is being carried out in the form of a questionnaire in the course of which households are asked about their saving habits and assets structure.

Keywords: tax allowances, state support, savings, self-care, financial culture

A megtakarítások nem csak az egyén szempontjából fontosak, hiszen a makrogazdaság csak a megtakarításokból tudja finanszírozni a bővítő jellegű beruházásokat. A megtakarítások alakulásának pedig fontos eleme a hitellezési aktivitás is. Ugyanakkor összefüggés van a reáljövedelmek és a megtakarítás alakulása között. Kutatócsoportunkkal a megtakarítások és az öngondoskodás fontosságát és annak szerepét kutatjuk a háztartások életében, figyelembe véve a jelenlegi nehéz gazdasági, pénzügyi helyzetet. Jelenleg primer kutatás történik, kérdőíves felmérés keretében, amelyben a háztartások megtakarítási szokásaira, vagyonszerkezetére kérdezzük rá.

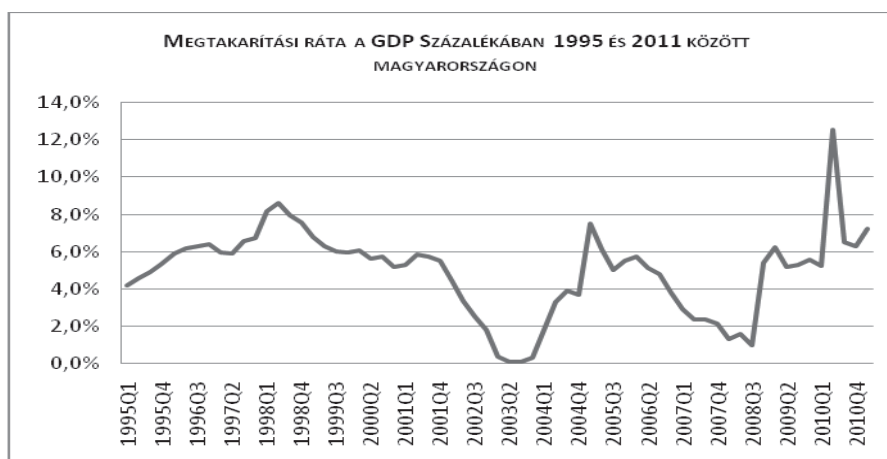
Kulcsszavak: adókedvezmény; állami támogatás; megtakarítás; öngondoskodás; pénzügyi kultúra

A MEGTAKARÍTÁSOK ALAKULÁSA MAGYARORSZÁGON

A makrogazdasági megtakarítások a magán-szféra és az állam megtakarításaiból tevődnek

össze. A megtakarítások a jövedelmektől és a fiskális politikai változóktól függenek, azaz az állam milyen adó és kiadás politikát folytat. A makroökonómia egyik alaptétele az, hogy a megtakarítások a beruházások forrásai. Megtakarítás és a beruházás is értelmezhető úgy, mint valaminek a kereslete és kínálata. A megtakarítás a hitelkínálat, az emberek kölcsönadják megtakarításaikat a beruházásokhoz, vagy betétként elhelyezik a bankban, amely tovább hitelez azokat. A beruházás adja a hitelkeresletet. Mivel a beruházás a kamatlábtól függ, a hitelek iránti kereslet is ennek függvénye. A kamatláb úgy alakul, hogy a beruházás egyenlő legyen a megtakarítással. Ha a kamatláb túl alacsony, a kibocsátás nagyobb részét kívánják beruházásra fordítani, mint amennyi az emberek szándékolt megtakarítása. Ilyenkor a hitelkereslet meghaladja a hitelkínálatot, a kamatláb emelkedik. Azonban ha a kamatláb túlságosan magas, a megtakarítás nagyobb a beruházásoknál. Mivel a hitelkínálat nagyobb, mint a hitelkereslet, a kamatláb csökken. Egyensúlyi kamatláb ott alakul ki, ahol a megtakarítások megegyeznek a beruházásokkal. (MANKIW 1999)

1. ábra. A megtakarítási ráta alakulása Magyarországon 1995 és 2011 közötti időszakban saját bevallásuk alapján (n=504 fő)

Forrás: MNB adatai alapján saját szerkesztés

A megtakarítások és a GDP közötti összefüggést vizsgálva 16 év adatai alapján az alábbi tendenciák figyelhetők meg. A megtakarítások 0 és 13 % között ingadoztak 1995 és 2011 között. 2003-ban 0% körül volt, amelynek oka az akkori nagymértékű ingatlanvásárlások és építkezések voltak. Ez a növekedés pedig visszavezethető a személyi jövedelemadóról szóló 1995. évi CXVII. törvény 38. §-a alapján igénybe vehető lakáscélú kedvezményekre, sőt azok megemelésére. 2002. január elsejétől a korábbi 20 százalékos adókedvezmény 40 százalékra, illetve a korábbi maximum igénybe vehető kedvezmény összege 35000 forintról 240000 forintra növekedett. 2004. január elsejétől a lakáscélú hiteltörlesztő részletéhez kapcsolódó adókedvezmény 120000 forintra csökkent. Emellett különbséget tett a törvény az új és a használt lakás utáni kedvezmény között, ugyanis a használt lakás megszerzésére felvett hitelek utáni adókedvezmény 40 százalékról 30 százalékra csökkent. Az adókedvezményt jövedelemkorláthoz kötötték, illetve maximalizálták a megvásárolható ingatlanok vételárát is, valamint időbeli korláthoz kötötték az igénybevételeit. 2007. január 1-jétől pedig kikerültek az adó-

kedvezmények köréből a lakáscélú kedvezmények, néhány kivételtől eltekintve.

A magyar gazdaság hatalmas átalakuláson ment keresztül az elmúlt években. Az elmúlt néhány év tudatosította a magyar lakosságot arra, hogy a takarón túli nyújtózás olykor veszélyekkel jár. Mindennek első korai jelei már a megtakarításokon is látszanak. Az elmúlt három évben a helyzet gyökeresen megváltozott. A lakossági megtakarítások a megelőző időszak alacsony (2003-ban negatív) megtakarítási rátái után ismét dinamikusabban emelkedni kezdtek, 2010 első félévében a GDP 4-5 százaléka körüli szintjére. Ez családonként évente átlagosan félmillió forintos éves megtakarítást jelent. A megtakarítási ráta javulása elsősorban annak köszönhető, hogy az adósok egy része visszafizeti hiteleit, illetve ami hitel lejár, ahelyett kevesebb hitelt vesznek fel. Igaz azonban az is, hogy olyan megtakarításból, amely a közelmúltban tapasztalt sokkok alkalmával tudna áthidaló puffert jelenteni a megtakarítóknak, ma még csak nagyon kevés képződik. A befektetési jegyeken kívül lényegében minden egyéb pénzügyi eszköznek a felhalmozása az elmúlt három évben mélyrepülést vett: az életbizto-

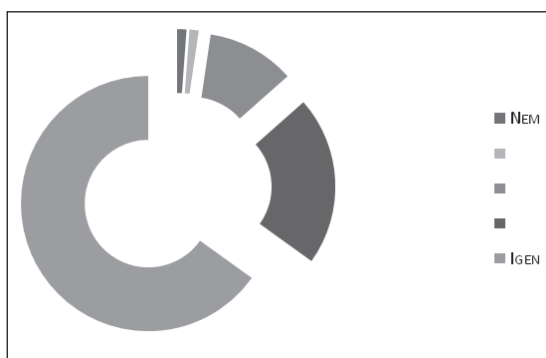
sítások az adókedvezmény megszűnésével, a tartósan lekötött betétek pedig a hozamok versenyképtelenné válásával marginalizálódtak a megtakarítási döntésekben. A megtakarítások alakulásának fontos eleme a hitelezési aktivitás. Ugyanakkor összefüggés van a reáljövedelmek és a megtakarítás alakulása között is. Úgy látszik, hogy a lakossági jövedelmek emelkedését viszonylag stabilan követik a nominális megtakarítások 1999 elejéig, azután azonban a megtakarítási hajlandóság folyamatosan mérséklődik. A megtakarítási hajlandóság csökkenését valószínűleg nem írhatjuk teljesen a hitelezés megélénkülésének rovására, hiszen a bruttó megtakarítások esetében is hasonló tendenciák figyelhetők meg. A 2000-es évek elején a megtakarítások drasztikus visszaesése játszódott le. Ennek oka valószínűleg a hitelállomány számottevő növekedése volt. A gazdaságpolitika számos eszközzel ösztönözte a lakásépítést, a lakosság jövedelmi várokozásai kedvezőek voltak. A lakossági hitelezési aktivitás szükségképpen élénkíti a banki kapcsolatokat, valamint a lakáshitelezés esetében a banki megtakarításokat is emeli, addig, amíg a pénzeket lekötik. A pénzügyi aktivitás pedig együtt mozog a banki reálbetéti kamatokkal.

PÉNZÜGYI KULTÚRA

A különböző felmérések és tapasztalatok azt mutatják, hogy a háztartások nem rendelkeznek megfelelő pénzügyi ismeretekkel: a saját kockázatviselő képességüket sem képesek megítélni, illetve azt sem, hogy az egyes pénzügyi szolgáltatások milyen előnyöket nyújtanának számukra, és mekkora kockázatot is jelentenek. Hátrányosan befolyásolja a háztartások alacsony pénzügyi kultúrája a lakossági pénzügyi szolgáltatások piacának

fejlődését. Az ügyfelek túlzott és nem kellően megfontolt kockázatvállalásának következményeként veszélyezteti a banki hitelportfólió romlásán keresztül a pénzügyi közvetítő rendszer stabilitását. A háztartások jövedelmének csökkenése egyúttal a tartalékok felélését is jelenti. Ezzel szemben a felkészült, tudatos és tájékozott ügyfél nagyobb versenyre készíteti a pénzügyi szereplőket. A nagyobb verseny pedig innovatívan hat a pénzügyi szektor tevékenységére és működésére. Tehát a tájékozott ügyfél jóléti többlet lehetőséget teremt. A pénzügyi kultúra véleményünk szerint fejlesztésre szorul. A kérdőívünk a háztartások véleményét ebben is kikéri, illetve hogy mennyire ismerik, illetve tartják fontosnak a különböző öngondoskodási formákat, valamint mennyire befolyásolja őket az állami ösztönzők, támogatások, adókedvezmények a befektetési döntéseik meghozatala során. Primer kutatásunk során a kérdőíveket eddig már 341 fő töltötte ki. A kitöltött és feldolgozott kérdőívek alapján elmondhatjuk, hogy a megkérdezett háztartások 87 százaléka gondolja úgy, hogy szükség van a pénzügyi kultúra fejlesztésére. Ezt a 2. számú ábránk szemlélteti.

2. ábra: Mennyiben ért egyet azzal, hogy „A pénzügyi kultúrát fejleszteni kell?“, N= 341 fő

Forrás: Saját kutatás alapján saját szerkesztés

<https://docs.google.com/spreadsheet/viewform?formkey=dE5TYm9rMi12Z2w5dmxDZVc1dUNTN2c6MQ>

Számos olyan új pénzügyi termék és szolgáltatás jelent meg Magyarországon az elmúlt évtizedekben, amelyek a nyugati országokban már komoly múltra tekintenek vissza. Így érthető módon a hazai lakosságnak időre van szüksége, hogy ezeket kellőképpen megismerhesse. Az utóbbi években a lakosság eladósodottsága nagy arányban megnövekedett. Eközben a háztartások reáljövedelmei is csökkentek, stagnáltak vagy legjobb esetben is csak minimálisan növekedtek. A háztartások elkölthető jövedelmének csökkenése egyúttal a tartalékok felélését is jelenti, ami sok háztartás esetében az adósságok törlesztését is veszélybe sodorja. A gazdasági válság egyik hatása, hogy a lakosságot pénzügyi jártasságának növelésére sarkallta. A jelenlegi gazdasági körülmények erős motivációt jelentenek a pénzügyi tudatosság növelésére. A nemzetgazdaság felemelkedése szempontjából is kulcsfontosságú, hogy a jövő nemzedéke a pénzügyek terén is megfontolt, tudatos döntéseket hozzon. Az EU és az OECD is lépéseket tett a pénzügyi tudatosság és jártasság fejlesztésének ösztönzésére. Megfogalmazták a magas színvonalú pénzügyi kultúra fontosságát, melyet be akarnak vezetni az oktatási programokba is. A Magyar Nemzeti Bank a Pénzügyi Szervezetek Állami Felügyeletével és a Gazdasági Versenyhivatallal közösen együttműködve a Pesti Est Kiadó ingyenes, fiataloknak szóló lapjaiban pénzügyi termékeket ismertető cikksorozatot jelentet meg a pénzügyi kultúra fejlesztése és terjesztése céljából. A mindennapi élet során leggyakrabban felmerülő pénzügyi termékek olyan fő jellemzőit, előnyeit, kockázatait és használatuk során mérlegelendő szempontokat foglalja össze, melyekre érdemes odafigyelni. Ezzel a cikksorozattal a fiatalokat célozzák meg, remélve azt, hogy fel tudják hívni a figyelmet a pénzügyek fontosságára. A lakosság pénzügyi műveltségének növelését célzó programok a várt eredményeket természetesen

nem egyik napról a másikra érik majd el, de ezek hosszú távon nagyon fontos és nélkülözhetetlen lépések.

A Magyar Nemzeti Bank 2006-ban megkezdte a pénzügyi kultúra fejlesztésére vonatkozó törekvéseit, és 2007-ben már a fő prioritású intézményi céljai között is szerepeltette az általános pénzügyi kultúra fejlesztésének szakmai támogatását. A Magyar Nemzeti Bank és a Pénziránytű Alapítvány részben nemzetközi (OECD) módszertan alapján különböző kutatásokat végzett a hazai pénzügyi kultúrával kapcsolatban. A közös kutatás középpontjában a hazai pénzügyi kultúra állt. A kutatás eredménye azt bizonyította, hogy a magyar lakosság továbbra is tájékozatlan a pénzügyek terén. A megkérdezettek több mint fele nem rendelkezik semmilyen megtakarítással, a legtöbben egy átlagos hosszúságú munkanélküliségi periódust sem lennének képesek átvészelni. A válaszadók 69 százaléka rendelkezik csupán folyószámlával, minden második megkérdezettnek van valamilyen biztosítása. A családok harmada készít csak családi költségvetést. A válaszadók közel 40 százaléka nem végez előzetes kalkulációt a pénzügyi döntése meghozatala előtt, és 37 százaléka dönt több szolgáltató előzetes összehasonlítása alapján. Sokan a barátok, rokonok, ismerősök véleménye alapján döntenek. A válaszadók nagy része szembesült már azzal, hogy a jövedelme nem fedezte a megélhetési költségeit. Az érintettek vagy a kiadásaik csökkentésével reagálnak az ilyen élethelyzetekre, vagy megpróbálnak plusz munkát vállalni, de sokan kényszerülnek a számlák befizetésének elhalasztására is. A megkérdezettek több mint felének semmilyen megtakarítása sincs. A megtakarítással rendelkezők több mint fele folyószámlán tartja a pénzét, egy része viszont rendelkezik már megtakarítási számlával is. A teljes lakosság 9 százaléka még mindig otthon tartja a megspórolt pénzét.

A TÖRVÉNYHOZÓK TÁMOGATÁSA: ÖNGONDOSKODÁS

Az elmúlt években többször módosultak, illetve kiegészültek a hosszabb távú megtakarítások szabályai illetve adókönyvezete. A törvényhozók ezzel a lakosság pénzügyi megtakarítási határhajlandóságát, hosszú távú befektetéseit szeretné növelni, illetve ösztönözni. A makrogazdaságban a megtakarítások alacsony hányada a potenciális gazdasági növekedést akadályozza, amelyet a megtakarítás-támogató gazdaságpolitikával akarnak elhárítani. A holt napi magasabb fogyasztás reményében a mai fogyasztás csökkentésére próbálnak ösztönözni. Az emberi életnek két olyan fő szakasza van, amelyben hasznos, ha az ember nagy összegű megtakarítással rendelkezik. Az egyik az időskor, amikor már egyáltalán nem vagy kevésbé alkalmas az egyén arra, hogy megélhetését biztosító munkajövedelemre tegyen szert. A másik a pályakezdés, családalapítás, önálló lakhatás biztosítása és az egzisztenciateremtés időszaka. Fontos lenne, hogy a megtakarítások ösztönzése csakis adókedvezmény formájában jelenjen meg, mert csak ez biztosítja az állami támogatások legális jövedelemtulajdonosokra való korlátozását.

ÖNKÉNTES KÖLCSÖNÖS NYUGDÍJPÉNZTÁR

Az önkéntes nyugdíjpénztár a nyugdíjas éveink jövedelem-kiegészítésére szolgál. Az önkéntes nyugdíjpénztári tagság nem kötelező, a pénztárba önkéntes alapon lehet belépni. Havi rendszerességgel a tagok tagdíjat fizetnek, amelynek egy része a pénztár működési költségeit fedezi. Ennek mértéke a tagok éves befizetési összege alapján változik. A tagdíj legkisebb mértékét a pénztárak alapszabályai tartalmazzák. A működési költség feletti rész a tagok egyéni számláin kerülnek nyilvántartásra. Ezek befektetéseiről a tagokat hozamok illetik meg, amely ugyancsak az egyéni számlákon kerülnek jóvá-

írásra, negyedéves rendszerességgel. A pénztártagok választhatnak, általában több, különböző befektetési portfólió közül, a hozamvárásaik és kockázatviselési hajlandóságuk alapján. Az egyéni tagdíj, az esetleges munkáltatói hozzájárulás, a negyedévenként jóváírt hozamok, az értékelési különbözletek, valamint a személyi jövedelemadó kedvezményeként jóváírt összegek kerülnek jóváírásra az egyéni számlákon. A törvény által megjelölt kötelező várakozási idő 10 év. A várakozási idő a tagsági viszonyban a belépéstől számított azon időszak, amelynek elteltével az egyéni számlaköveteléshez, illetve a szolgáltatáshoz a pénztártag hozzájuthat. A felhalmozási időszak pedig a tagsági viszony létesítésétől a nyugdíj-szolgáltatás megnyílásáig terjedő időszak. 10 év várakozási időszak letelte után a magánszemély választhat, hogy változatlan feltételekkel, vagy tagdíj fizetése nélkül továbbra is tag marad, vagy a pénztártagságát változatlan formában folytatja, de – legfeljebb háromévente egy alkalommal – az egyéni számláján nyilvántartott összeg egészét vagy egy részét felveszi, vagy tagsági viszonyának megszüntetésével kilép. A várakozási idő elérése után az 1993. évi XCVI. törvény 47. §-a alapján mind a négy lehetőséggel élhet az adózó, de nem egyforma adózási feltételekkel. Ennek szabályairól a személyi jövedelemadóról szóló 1995. évi CXVII. törvény rendelkezik. A kötelező 10 éves várakozási idő eltelté után az egyéni számlánkon jóváírt hozamokat és értékelési különbözleteket részünkre adómentesen kifizetik, amit akár 3 évente megismételhetünk. A kifizetésre kerülő tőkerész viszont az összevont adóalapba tartozik. 10 év várakozási idő után évente 10 százalékkal csökkenteni lehet a nyugdíjpénztári kifizetés összegét a jövedelem megállapításánál, de 2007. január 1-jétől csak a mindenkori havi befizetés utáni 10 év elteltével. A pénztártagot a személyi jövedelemadó előleg levonásán túl még 27 százalékos egészségügyi hozzájárulás (EHO) fizetési kötelezettség is terheli az egészségügyi hozzájárulásról szóló 1998.

évi LXVI. törvény alapján, melyet az adózónak magának kell bevallania és megfizetnie a személyi jövedelemadó bevallásának benyújtásával egyidejűleg. Az EHO alapja megegyezik a személyi jövedelemadó előleg alapjával. Ez a törvény 1999. január 1-jén lépett hatályba.

Az 1995. évi CXVII. törvény 35. §-a alapján az összevont adóalap adóját csökkentette az önkéntes nyugdíjpénztárba az adóévben a magánszemély tagok által vagy a munkáltatójuk hozzájárulásként, valamint támogatói adományok címén befizetett összegek 50 százaléka, önszegélyező, illetve egészségpénztárak esetén pedig 25-25 százaléka, legfeljebb pedig száz ezer forint volt figyelembe vehető adókedvezményként. 1998. január 1-jétől a 35. §. kiegészült azzal, hogy az a magánszemély, aki 2020. január 1-je előtt tölti be az öregségi nyugdíjkorhatárt, maximum 130 ezer forintos adókedvezményt tud érvényesíteni. 1999. évtől viszont ez a további 30 ezer forintos kedvezmény „utoljára az öregségi nyugdíja megállapításának évében” érvényesíthető. 2000. január 1-jétől következett be nagyobb változás, hiszen ekkortól a korábbi 25 és 50 százalékos egységesen 30 százalékra módosult. 2004. január 1-jétől az adókedvezmény összegét tovább lehet növelni, ha az adózó rendelkezik önkéntes nyugdíjpénztári és önkéntes egészségpénztári vagy önszegélyező pénztári tagsággal is. A törvény 35. § szerint mind a önkéntes nyugdíjpénztári tagság esetén, mind az önkéntes egészségpénztári vagy önszegélyező pénztári tagságok esetén is érvényesíthető külön-külön a 100 ezer forintos felső korlát, de együttesen maximum 120 ezer forintos adókedvezmény vehető igénybe. Ekkor is érvényesíthető a nyugdíjazás előtti magasabb adókedvezmény, azaz a 130 ezer, illetve a 150 ezer forintos adókedvezmény a 2020 előtt nyugdíjba vonuló adózók számára. 2006-ban történt a legnagyobb horderejű változás az önkéntes kölcsönös biztosító pénztárak életében, hiszen ekkortól az önkéntes kölcsönös biztosító pénztári adókedvezmény a pénztárnál

vezetett egyéni számlán jóváírt támogatással alakult át. Ez azt jelenti, hogy az eddig megszokott adókedvezmény nem a magánszemélyek bankszámlájára, illetve lakcímükön készpénz formájában kerül kifizetésre, hanem e helyett az egyéni számlájukon kerül jóváírásra, gyarapítva ezzel is a felhalmozott tőke értékét. Abban az esetben, ha ugyanazon magánszemély több számlával is rendelkezik, az adóbevallásában nyilatkoznia kell, hogy melyikre kéri a jóváírást, ugyanis ott csak egy számla adható meg. Eldöntheti tehát, hogy az önkéntes nyugdíjszámláját gyarapítja a nyugdíjas éveinek biztosítása érdekében, vagy az önkéntes egészségpénztári, illetve önszegélyező pénztári számlája egyenlegét növeli a minél hamarabbi levásárolhatóság érdekében. 2011. január 1-jétől a pénztárba való befizetések után már nem 30 százalékos, hanem csak 20 százalékos adókiutalás mértéke, bár összegszerűen változatlan maradt, maximum 100000 forint, kivéve, ha az adózó 2020. január 1-je előtt nyugdíjba vonul, mivel az ő esetükben ez az összeg maximum 130000 forintot. Nyugdíj és egészségpénztári, illetve önszegélyező pénztári együttes tagságok esetén ezek az összegek továbbra is 120000, illetve 150000 forint.

NYUGDÍJ-ELŐTAKARÉKOSSÁGI SZÁMLA

2006. január 1-jétől nyitható nyugdíj-előtakarékosági számla, amit a 2005. évi CLVI. törvény szabályoz. Az 1995. évi CXVII. személyi jövedelemadóról szóló törvény 44/B. §-a határozza meg a nyugdíj-előtakarékosági számla utáni kedvezményről való rendelkezési jogot. A rendelkezési jog itt is azt jelenti, hogy a magánszemély nyilatkozata alapján az adóhatóság 30 napon belül átutalja a magánszemély nyugdíj-előtakarékosági számlájára a kedvezmény összegét. 2006. adóévben a számlára befizetett összeg 30 százaléka, maximum 100 ezer forint adókedvezmény volt érvényesíthető, kivéve, ha a magánszemély 2020. január 1-je előtt éri

el az öregségi nyugdíjkorhatárt. 2011. január 1-jétől a pénztárba való befizetések utáni kedvezmény mértéke 30 százalékról 20 százalékra csökkent, ugyanúgy, mint az önkéntes pénztári befizetések esetében, de az összegek itt is változatlanul megmaradtak. A hosszú távú öngondoskodáshoz kapcsolódó adókiutalások továbbra is jövedelemkorlát nélkül érvényesíthetőek. A nyugdíj-előtakarékosági számla minimum ötezer forint befizetésével nyitható meg. Amennyiben a számlát nem a nyugdíjkorhatár elérésekor szüntetik meg, azaz ha nem nyugdíjszolgáltatásnak minősülő kifizetés történik a számláról, akkor a korábban átutalt adókedvezmények összegét húsz százalékkal növelten kell visszafizetni, valamint a befizetett tőke után személyi jövedelemadó és egészségügyi hozzájárulás befizetési kötelezettség keletkezik.

TARTÓS BEFEKTETÉSI SZÁMLA

Az 1995. évi CXVII. személyi jövedelemadóról szóló törvény 67/B. §-a szerint azok, akik tartós befektetési számlán tartják a pénzüket és legalább 5 évig nem nyúlnak a pénzükhöz kamat- és árfolyamadó mentességben részesülnek. Akik 3 évig nem nyúlnak a pénzükhöz 10 százalékos adót kell megfizetniük, azonban, ha 3 éven belül szakítják meg a lekötési időszakot, akkor 16 százalék az adó mértéke. A tartós befektetési számla szabályait 2010. január 1-től lehet érvényesíteni. Egy magánszemély egy pénzügyi szolgáltatónál egy naptári évben maximum két szerződést köthet: egy tartós befektetési betétszámla szerződést, illetve egy tartós befektetési értékpapírszámla szerződést. A befektetési szerződések, számlák között az eszközök nem csoportosíthatóak át. Az értékpapírszámlánál a portfólió ártrendezés, azaz az értékesítés és vétel folyamatosan lehetséges, amennyiben az nem jár pénzkivonással. A tartós befektetési számla minimum 25 ezer forint befizetésével nyitható meg. A törvény megkülönbözteti a befizetési időszakot és a lekötési időszakot

egymástól. A számlanyitás éve a gyűjtőév, amikor a számlára korlátozás nélkül lehet befizetni a számlanyitás évének december 31-ig, de az azt követő időszakban befizetésre már nincs mód, azonban új számla nyitható. A tartós befektetési számlával kapcsolatosan keletkező adóköteles jövedelmekről a számlavezető intézmény állít ki igazolást, amely alapján az ügyfélnek saját magának kell bevallania és megfizetnie az adókötelezettségét a személyi jövedelemadó bevallás benyújtási határidejéig. A magánszemély akkor mentesül az adóbevallási és az adó befizetési kötelezettsége alól, amennyiben az adójának mértéke nulla százalék.

LAKÁSTAKARÉKPÉNZTÁR

1997. január 1-jén életbe lépett az 1996. évi CXIII. törvény a lakástakarékpénztárakról. A lakástakarékpénztárak azoknak nyújtanak segítséget, akik több éves, rendszeres megtakarítást tudnak vállalni lakáscéljaik megvalósítása érdekében. (Kiss 1997) A lakás-előtakarékoság az öngondoskodás elvén alapul, és számos előnyt biztosít a rendszeresen takarékoskodó ügyfelek számára. Nincs szükség hozzá induló tőkére. A lakás-előtakarékoság megtakarítás és hitellehetőség is egyben. Négy részből áll: az ügyfél rendszeres megtakarításaiból, az adott évben befizetett betétekre évente jóváírt 30 százalékos - de maximum évi 72000 forintos (Kivételek a társasházak, illetve lakóközösségek, ahol 241-nél több lakásos épület esetén a maximális állami támogatás értéke 324.000 forint/év.) - állami támogatásból és az ezekre jóváírt kamatból, valamint a megtakarítási idő lejártát követően a rendkívül olcsó, fix kamatozású forint alapú lakáshitelből. A szerződéskötéssel az ügyfél kötelezettséget vállal arra, hogy az úgynevezett megtakarítási időszak alatt betétet helyez el a lakástakarékpénztárnál havi rendszerességgel, egyenlő részletekben. A lakáshitel azonban csak választható, nem kötelező igénybe venni. Lehetőség van hitelfelvétel

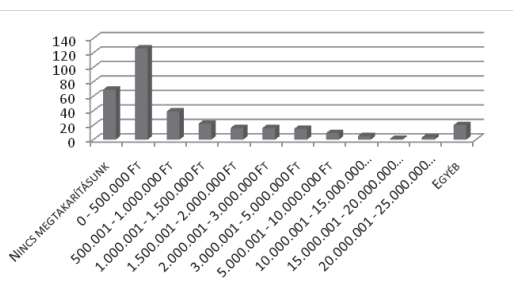
nélküli megtakarításra is, de a lakáscélú felhasználás kötelező. Kivétel ez alól a 2009. július 1-je előtt megkötött szerződések, amennyiben a megtakarítási idő elérte, vagy meghaladta a nyolc évet. Ezeknél a szerződéseknél még jár az állami támogatás szabadfelhasználás esetén is. Abban az esetben, ha a megtakarítás kevesebb, mint 4 év, a betétet nem Magyarországon használják fel, illetve a 2009. július 1-je után kötött szerződéseknél, ha nem lakáscélra fordítják, abban az esetben nem jár az állami támogatás. A megtakarítási időszak leteltével a rendelkezésre álló összeg **szinte valamennyi lakáscélra felhasználható**. A megtakarítási időszak felét követően áthidaló kölcsönt is igényelhetnek az ügyfelek. A lakástakarékpénztárakról szóló 1996. évi CXIII. törvény lehetőséget teremt arra, hogy a pénztárak a lakás-előtakarékosági szerződés alapján folyósított lakáskölcsöntől eltérő feltételekkel, a kiutalást megelőzően, áthidaló kölcsönt nyújtsanak a lakáscélok megvalósításához, hiszen előre nem látott események előre hozhatják a lakáscél megvalósulásának az idejét. Ezzel párhuzamosan a megtakarítás a kiutalási időszak megkezdéséig folytatódik és ezekre a megtakarítási összegekre ugyancsak jár még az állami támogatás is. 2011. január 1-jén módosult a lakástakarékpénztárakról szóló törvény. A 8. §-a alapján már rugalmasabban lehet felhasználni a szerződéses összeget, ami azt jelenti, hogy nemcsak a lakás-előtakarékoskodó, illetve a szerződés kedvezményezettje, hanem ezek közeli hozzátartója számára is le lehet igazolni a lakáscélú felhasználást. Ez alapján meg lehet kötni a szerződéseket a család tagjaira, anélkül hogy lenne valamennyi tulajdonjoga az ingatlanból. Így sokkal könnyebben tudja a család felhasználni a megtakarítást. Akár 4-5 személyre is megköthető a szerződés. A gyermek nevére is köthető és fordítva is lehetséges. Később,

a szerződés lejáratakor pedig majd az a családtag használja fel a lakhatása megvalósítására, akinek éppen szüksége lesz erre a lehetőségre. Megnövekedett a lehetséges megtakarítási idő is. 8 év helyett 10 évig is járhat az évi 72 ezer forintos állami támogatás. A ma Magyarországon működő három lakástakarékpénztár között hazszálynai különbségek vannak csak mind díjakban, mind feltételek tekintetében. A nyújtható lakáskölcsön aránya nem haladhatja meg a szerződéses összeg 60 százalékát, kamata pedig nem lehet magasabb, mint 10 százalék. Fontos még tudni, hogy a szerződésben meghatározott betéti és hitelkamat mértékét, valamint a kezelési költség mértékét a szerződés időtartama alatt nem lehet módosítani, így ettől egyik pénztár esetében sem kell tartanunk. A lakás-előtakarékoság az egyetlen olyan **államilag támogatott** lakásfinanszírozási lehetőség, amelyet az ügyfelek családi állapot, jövedelmi, vagyoni vagy egyéb megkövettség nélkül vehetnek igénybe.

SAJÁT KUTATÁSI EREDMÉNYEK

Jelenleg primer kutatást végzünk, kérdőíves felmérés keretében, amelyben a háztartások megtakarítási szokásaira, vagyonszerkezetére kérdezzük rá. A kérdőív elkészítése on-line felületen történt, amelyet eddig 341 háztartás töltött ki. A 3. ábrából az derül ki, hogy a meg-

3. ábra. A megkérdezett háztartások jelenlegi összes megtakarítása, N = 341 fő

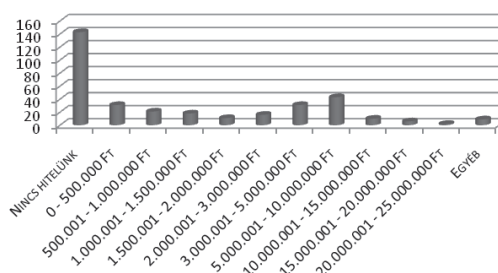
Forrás: saját kutatás alapján saját szerkesztés

kérdezett háztartások csaknem felének nincs, vagy legfeljebb fél millió forint a megtakarítása. Ez arra enged következtetni, hogy a bevételeiket főleg fogyasztásra, a hitelek törlesztésére, illetve megélhetésre fordítják.

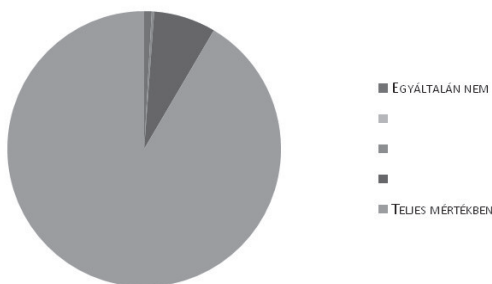
A 4. ábrán azt láthatjuk, hogy a vizsgált háztartások hitelei változatos képet mutatnak. A megkérdezettek száma alapján nehéz általános helyzetképet felvázolni, de úgy tűnik a megkérdezett háztartások mintegy fele nem rendelkezik hi-

4. ábra.
A megkérdezett háztartások jelenlegi összes hitele, N = 341 fő

Forrás: saját kutatás alapján saját szerkesztés

5. ábra.
Mennyire fontos a családom anyagi biztonsága?, N = 341 fő

Forrás: saját kutatás alapján saját szerkesztés

teltartozással. Akik jelentősebb hiteleket vettek fel, azok többnyire ingatlanvásárlásra fordították. Az elmúlt 10 év viszonylag olcsó devizahitelei azokat is csábíthatták hitelfelvételre, akiket a drágább (forint) hitelek esetleg visszariasztottak volna.

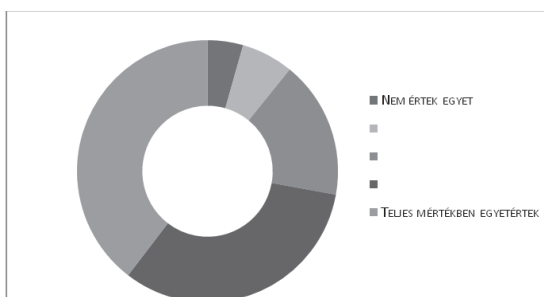
Az 5. ábra adatai alapján elvben mindenki elismeri, hogy a családja anyagi biztonsága nagyon fontos. 91,5 százalék nyilatkozott úgy, hogy teljes mértékben egyetért ennek fontosságával.

A 6. ábra adatai azonban azt mutatják, hogy vagy a relatív alacsony

jövedelemszint, vagy a pénzügyi kultúra hiányosságai miatt még azok sem takarítanak meg, akiknek egyébként lehetősége lenne rá. A válaszadók mintegy harmada, 28 százalékuk vagy nem tud, vagy nem akar mindenáron takarékoskodni, azaz nem ért egyet azzal, hogy keresetének egy részét félre kellene tenni, biztonsági „vészartalékként”. A megkérdezettek 40 százaléka képes és akar folyamatosan megtakarítani. Ha az emberek optimisták, bíznak a jövőben a

fogyasztási hajlandóságuk növekszik, ilyenkor kevésbé érzik a megtakarítások fontosságát.

6. ábra: Mennyiben ért egyet azzal, hogy „Akármennyit keresek, félre kell tenni belőle?”, N = 341 fő

Forrás: saját kutatás alapján saját szerkesztés

ÖSSZEGRZÉS

Úgy gondoljuk, még sosem volt olyan fontos az előrelátás, mint manapság. Ha valaki nem szeretné anyagi bizonytalanságban leélni az életét, akkor igenis még ma el kell kezdenie takarékoskodni! Szeretnénk felhívni a figyelmet az öngondoskodás, a tájékozottság a folyamatos

informálódás és a pénzügyi tisztán látás fontosságára, hiszen egyik megtakarítási forma sem egy egyszerű pénzbefektetési lehetőség. Lehetősége inkább abban áll, hogy megoldást kínál az egyéni és a háztartási öngondoskodásra. De magát a döntést minden háztartásnak önállóan kell meghoznia.

IRODALOMJEGYZÉK

- KISS KORNÉLIA (1997): A lakás-takarékpénztár: A törvény és a rendeletek magyarázata. Dinasztia kiadó-ház Rt., Budapest
- N. GREGORY MANKIW (1999): Makroökonómia, Osiris Kiadó
1993. évi XCVI. törvény az önkéntes kölcsönös biztosítópénztárak működéséről
1995. évi CXVII. törvény a személyi jövedelemadóról
1996. évi CXIII. törvény a lakástakarékpénztárakról
1998. évi LXVI. törvény az egészségügyi hozzájárulásról
2005. évi CLVI. törvény a nyugdíj-előtakarékossági számlákról
- 215/1996. (XII. 23.) Kormányrendelet a lakáselőtakarékosság állami támogatásáról
- 47/1997. (III. 12.) Kormányrendelet a lakástakarékpénztár általános szerződési feltételeiről
- HVG Adókülönszám 1997 – 2012 közötti számai
- http://www.mnb.hu/Penzugyi_kultura/az-mnb-es-a-penzugyi-kultura/miert-foglalkozik-az-mnb-a-penzugyi-kultura-fejlesztesevel Letöltés dátuma: 2011. szeptember 01.
- <http://www.elemzeskozpont.hu/content/takar%C3%B3n-innen-%C3%A9s-t%C3%BAI-magyar-p%C3%A9nz%C3%BCgyi-kult%C3%BAra-fejleszt%C3%A9s%C3%A9r%C5%91-1-r%C3%A9sz> Letöltés dátuma: 2011. szeptember 04.
- http://www.privatbankar.hu/cikk/befektetes/magyar_penzugyi_kultura_mibol_fog_megelni_aki_elvesziti_a_munkajat_42262 Letöltés dátuma: 2011.szeptember 07. http://www.pszaf.hu/fogyasztoknak/bal_menu/fogyved_kiadvanyok/pestiest_cikkek Letöltés dátuma: 2011. szeptember 10.
- <http://www.pszaf.hu/fogyasztoknak/befektetesek/nyesz2> Letöltés dátuma: 2012. május 27.